

LEKGOTLA LA MAEMO A TSHUPATLOTLO

MAEMO A GRAP A

PHETISO YA MESEBETSI PAKENG TSA DITHEO TSE TLASA BOLAODI BO TSHWANANG

(GRAP 105)

Kananelo

Ha ho ntshetswa pele Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso, GRAP (Standard of Generally Recognised Accounting Practice, GRAP) a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Seng Tlasa Bolaodi bo Tshwanang (Transfer of Functions Between Entities Not Under Common Control), ho ile ha buuwa ka Maemo a Matjhaba a Tlaleho ya Tjhelete, IFRS (International Financial Reporting Standard, IFRS) a Metswako ya Dikgwebo (Business Combinations), a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo, IASB (International Accounting Standards Board, IASB). IASB e nehelane ka setheo se akaretsang sa Maemo a Matjhaba a Tlaleho ya Tjhelete (di-IFRS). Dikarolo tsa IFRS tsa Metswako ya Dikgwebo di hlahisitswe Maamong ana a GRAP (Standard of GRAP) ka tumello ya IASB.

Sengolwa se dumelletsweng sa IFRS ke se phatlaladitsweng ke IASB ka lelemo le Senyesemane mme dikopi di ka fumanwa ho:

Lefapha la IFRS la Diphatlalatso tsa Motheo (IFRS Foundation Publications Department)

30 Cannon Street

London EC4M 6XH

United Kingdom

Inthanete: <http://www.ifrs.org>

Ditokelo tsa ho kopitsa ho di-IFRS, ditokomane tse kopang maikutlo le diphatlalatso tse ding tsa IASB ke tsa Motheo wa Matjhaba wa Komiti ya Maemo a Tshupatlotlo, IASCF (International Accounting Standards Committee Foundation, IASCF) mme dipehelo le maemo a amehang a lokela ho latelwa.

Ditokelo tsa ho kopitsa © 2016 ke tsa Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Accounting Standards Board)

Ditokelo tsohle di baballetswe. Ha ho karolo le ha e ka ba efe ya phatlalatso ena e ka hlahiswang botjha, ya bolokwa hore e tle e fumanwe hape, kapa ya fetisetwa pele ka tsela efe kapa efe kapa mokgwa le ha e ka ba ofe, wa eleketeroniki, wa metjhini, wa kopitso ya foto, wa kgatiso, kapa o mong, ka ntle le ho fumana pele tumello ya Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo.

Tumello ya ho hlahisa botjha dikarolo tse mmalwa phatlalatsong ena ha e atise ho hanelwa.

Dikahare

Maemo a Tshebetso ya Tshupatlolo e Ananetsweng ka Kakaretso

Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang

	Ditemana
Sepheo	.01
Kakaretso	.02 – .08
Ditlhaloso	.09 – .15
Bolaodi bo tshwanang	.10 – .11
Mosebetsi	.12 – .15
Ho supa mohapi le mohapuwa	.16 – .21
Ho beha letsatsi la kgapo	.22 – .24
Matlotlo a hapuwang kapa a fetiswang le mekitlane e amohelwang kapa e telwang	.25 – .34
Ditekanyetso tsa mohapi le mohapuwa	.26 – .32
Ho fumana seo e leng karolo ya phapanyetsano ya phetiso ya mesebetsi	.28 – .30
Tharollo e atlehileng ya kamano e neng e le teng pakeng tsa mohapi le mohapuwa phetisong ya mesebetsi (phethahatso ya temana ya .29(a))	.31 – .32
Ditekanyetso tsa mohapi	.33 – .34
Tlaleho ya mohapi	.35 – .50
Kananelo le tekanyo ya mantlha	.35 – .46
Nako ya tekanyo	.40 – .45
Ditjeho tse amang kgapo	.46

GRAP 105

Tekanyo e latetseng	.47 – .50
Tlaleho ya mohapuwa	.51 – .54
Ho hula kananelo ya matlotlo a fetisitsweng le mekitlane e tetsweng	.51 – .54
Tsebahatso	.55 – .61
Mohapi	.58 – .60
Mohapuwa	.61
Diphumantsho tsa nakwana	.62 – .64
Kamohelo ya mantlha ya Maemo a GRAP	.62
Ditokiso tsa Maemo a GRAP	.63 – .64
Letsatsi le qalang	.65 – .67
Motheo wa diphetho	

PHETISO YA MESEBETSI PAKENG TSA DITHEO TSE TLASA BOLAODI BO TSHWANANG

Maemo ana a GRAP a phatlaladitswe la pele ke Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Lekgotla) ka Pudungwana 2010. Ho tloha nakong eo, a lokisitswe ka mokgwa o latelang:

- Ho totobatsa dintlhatheo tse amang kananelo le tekanyo ya mantlha ya mohapi.
- Ka ditokiso tse latetseng kamora ntlafatso ya GRAP 100 Dikgwebo tse Rekisitsweng (Discontinued Operations) ka 2013.
- Diphumantsho tsa nakwana bakeng sa kamohelo ya mantlha ya *Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang* (GRAP 105), *Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Seng Tlasa Bolaodi bo Tshwanang* (GRAP 106) le *Dikgwebonyalano* (Mergers) (GRAP 107) di ile tsa lokiswa ka lebaka la ditokiso tsa Ditaello tse entsweng ka Hlakubele 2016.

Selelekela

Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso (GRAP)

Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Lekgotla) ho latela Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999, PFMA (Public Finance Management Act, Act No. 1 of 1999, PFMA), jwalo ka ha o lokisitswe, le laelwa ho hlahisa tshebetso ya tshupatlotlo e ananetsweng ka kakaretso e tsejwang ka hore ke Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso (GRAP).

Lekgotla le tlamehile ho hlahisa GRAP bakeng sa:

- (a) mafapha (ho kenyelletswa dikarolo tsa naha le porofentshe le mmuso);
- (b) ditheo tsa setjhaba;
- (c) ditheo tse hwebang (jwalo ka ha ho hlaloswa ho PFMA);
- (d) diinstitjushene tsa molaotheo;
- (e) bomasepala le makgotla, dikhomishene, dikhamphani, dikoporasi, matlole kapa ditheo tse ding tseo e leng tsa bomasepala le ho laolwa ke bona; le
- (f) Palamente le diketsamelao tsa diporofentshe.

Tse ka hodimo mmoho di bitswa "ditheo" Maemong a GRAP.

GRAP 105

Lekgotla le dumelletse phethahatso ya Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Amohetsweng ka Kakaretso, GAAP (Standards of Generally Accepted Accounting Practice, GAAP), jwalo ka ha a hlophisitswe ke Lekgotla la Ditshebetso tsa Tshupatlotlo (Accounting Practices Board) mme a phatlalatswa ke Institjute ya Aforikaborwa ya Baakhaontente ba Ngodisitsweng (South African Institute of Chartered Accountants) ho tloha ka la 1 Mmesa 2012, hore e be GRAP bakeng sa:

- (a) dikgwebo tsa mmuso (jwalo ka ha di hlaloswa ho PFMA);
- (b) setheo le ha e ka ba sefe se seng, seo e seng masepala, seo diahlolo tsa sona tse tlwaelehileng, diahlolo tse ka bang teng tse tlwaelehileng kapa mokitlane di ka rekisetswang bohle dimarakeng tsa thuso ya motheo; le
- (c) ditheo tse leng tsa dife kapa dife tsa ditheo tsena mme di laolwa ke tsona.

Lekgotla le dumelletse phethahatso ya Maemo a Matjhaba a Tlaleho ya Tjhelete (di-IFRS) a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo (International Accounting Standards Board) ho ba GRAP bakeng sa ditheo tsena moo di sebedisang di-IFRS. Dipehelo tsa tjhelete di lokela ho hlaloswa e le tse latelang Maemo a GRAP feela ha di latela le ditaelo tsohle tsa Maemo a GRAP a amehang le Ditlhakisetso (Interpretations) le ha e ka ba dife tse amehang tsa Maemo a GRAP.

Bofokodi bofe kapa bofe ba ho tshwaneleha ha Maemo kapa Ditlhakisetso tse boletsweng bo hlakiswa Maamong kapa Ditlhakisetsong tseo tsa Maemo a GRAP.

Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang a hlalositswe ditemaneng tsa .01 ho isa ho .67. Ditemana tsohle tse Maamong a GRAP di a lekana ka matla. Selekkeleng sa sehlobotho ka seng ho qoqwa ka maemo le matla a dihlomathiso. Maemo a lokela ho utlwisiswa ka moelelo wa morero wa ona, e leng motheo wa ona bakeng sa sephetho haeba ho tshwaneleha, Tse Etetseng Pele ho Maemo a GRAP, Tse Etetseng Pele ho Ditlhakisetso tsa Maemo a GRAP le Moralo wa Tlhophiso le Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete (Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements).

Maemo a GRAP le Ditlhakisetso tsa Maemo a GRAP le ona a lokela ho balwa mmoho le ditaelo le ha e ka ba dife tse neuweng ke Lekgotla di laela diphumants'ho tsa nakwana, ekasitana le melawana efe kapa efe e neuweng ke Letona la tsa Ditjhelete mabapi le matsatsi a qalang a Maemo a GRAP, a phatlaladitsweng Koranteng ya Mmuso (Government Gazette).

Sesupo se ka etswa mona ho Maemo a GRAP a so kang a newa nakong ya ho phatlalatswa ha Maemo ana. Sena se etswa ho qoba ho tshwanela ho fetola Maemo a seng a neuwe ha Maemo a mang a phatlalatswa hamorao. Temana ya .11 ya Maemo a GRAP a Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetoho tsa Ditekanyo tsa Tshupatlotlo le Diphoso (Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors) e nehelana ka motheo wa ho kgetha le ho phethahatsa dipholisi tsa tshupatlotlo ha ho se na tataiso e totobetseng.

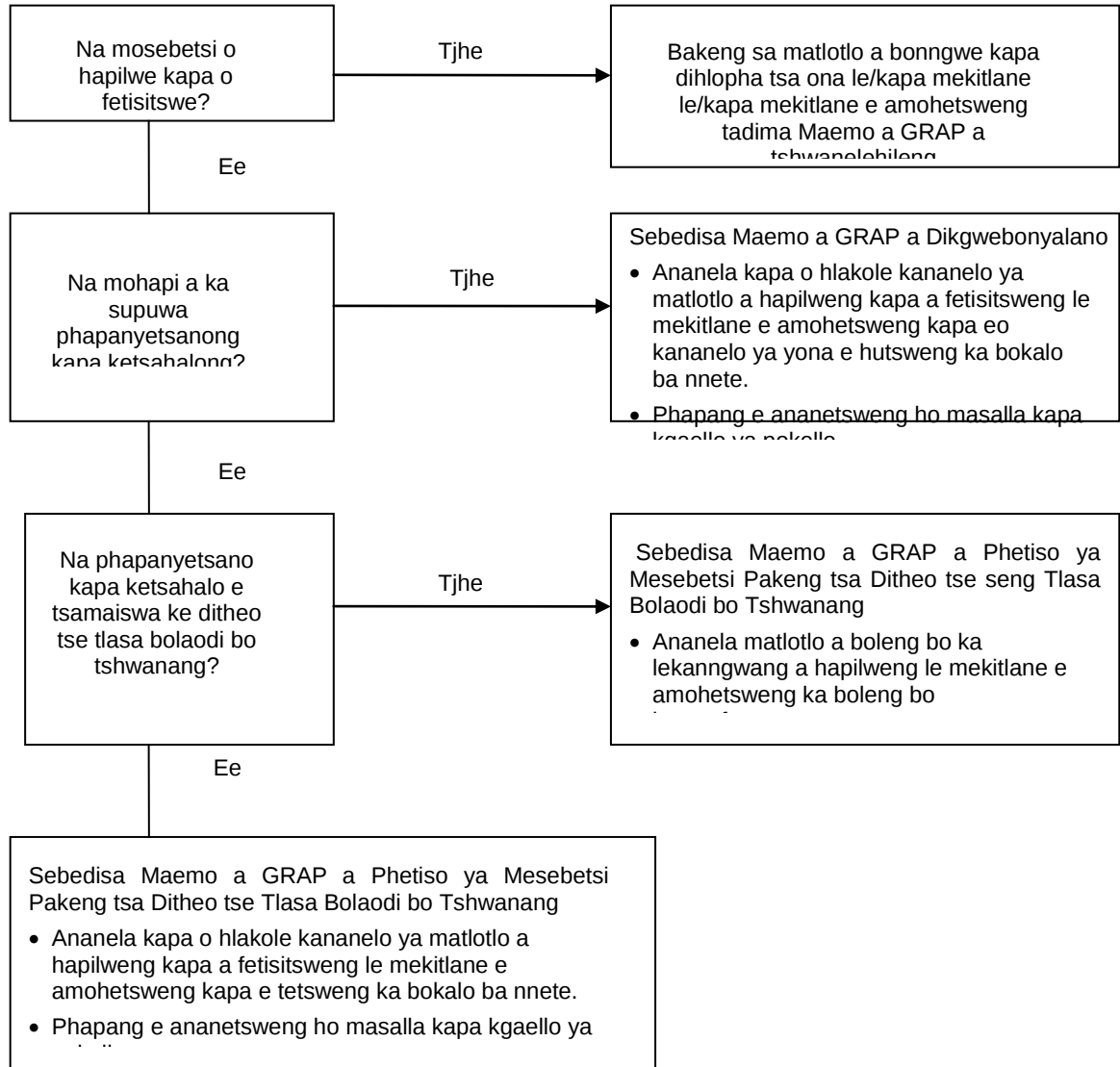
Sepheo

- .01 Sepheo sa Maemo ana ke ho theha dintlhatheo tsa tshupatlotlo bakeng sa mohapi le mohapuwa phetisong ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang.

Kakaretso

- .02 ***Mohapi le mohapuwa ya hlophisang le ho teka dipehelo tsa tjhelete tlasa mokgwa wa pokello wa tshupatlotlo o tla tshwanela ho sebedisa Maemo ana phapanyetsanong kapa mosebetsing o phethahatsang tlhaloso ya phetiso ya mesebetsi.***
- .03 Maemo ana ha a a tshwaneleha ho:
- (a) phetiso ya matlotlo a bonngwe kapa dihlopha tsa ona le/kapa mekitlane e sa phethahatseng tlhaloso ya phetiso ya mesebetsi (bona Maemo a GRAP e tshwanelehileng).
 - (b) phetiso ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo tshwanang (bona Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Seng Tlasa Bolaodi bo Tshwanang).
 - (c) kgwebenyalano (bona Maemo a GRAP a Dikgwebonyalano (Mergers));
- .04 Ditheo di lokela ho ela hloko dayakeramo e latelang ha di nka qeto ka hore na Maemo ana a lokela ho sebediswa ha ho tlalehwa tsa phapanyetsano kapa ketsahalo e nang le phetiso ya mesebetsi kapa kgwebonyalano:

GRAP 105

.05 Phetiso ya matlotlo a bonngwe kapa dihlopha tsa matlotlo le/kapa mekitlane ha e kenyelletswe tekanyong ya Maemo ana ka ha sephetho sa ditlhophiso tsena e le ho hapuwa ha letlotlo kapa sehlopha sa matlotlo le/kapa ho amohelwa ha mokitlane kapa sehlopha sa mekitlane ke setheo bakeng sa phetiso ya mesebetsi. Mohlala, ha boemedi ba naha ba mebila bo amohela taolo ya mmila wa porofentshe ho tswa ho mafapha a fapaneng a diporofentshe nako le nako, ke phetiso ya matlotlo a bonngwe.

.06 Haeba ho se mohapi ya ka supuwang phapanyetsanong kapa ketsahalong,

GRAP 105

Maemo a GRAP a Dikgwebonyalano a lokela ho sebediswa. Kgwebonyalano ke ho thehwa ha setheo se setjha se kopaneng seo ho sona setheo sa pele se sa fumaneng taolo hodima se seng le ha e ka ba sefe mme ho se mohapi ya ka qollwang.

- .07 Phapanyetsano kapa ketsahalo eo ho yona mohapi a ka supuwang, le e etsahalang pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo tshwanang e wela tlasa kakaretso ya Maemo ana. Phetiso ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo tshwanang ke tlhophisobotjha le/kapa kabobotjha ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tseo qetellong di seng tlasa bolaodi ba setheo se tshwanang pele le kamora phetiso ya mesebetsi mme taolo eo e se ya nakwana feela.
- .08 Phapanyetsano kapa ketsahalo eo ho yona mohapi a ka qollwang le e phethahatswang pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo tshwanang e lokela ho arabellwa ho latela Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang.

Ditlhaloso

- .09 ***Mareo a latelang a sebediswa Maemong ana ka meelelo e boletsweng:***

Mohapi ke setheo se iphumanelang taolo ya mohapuwa kapa mohapuwa.

Bokalo ba nnete ba letlotlo kapa mokitlane ke bokalo boo ka bona letlotlo kapa mokitlane o ananelwang pehelong ya boemo ba tjehelete.

Taolo ke matla a ho laola dipholisi tsa tjehelete le tsa tshebetso tsa setheo se seng e le hore ho fumanwe molemo mesebetsing ya sona.

Mosebetsi ke sehlopha sa mesebetsi e kopaneng e nang le bokgoni ba ho laelwa le ho tsamaiswa bakeng sa ho fihlella merero ya setheo, ka ho nehelana ka menyetla ya moruo kapa menyetla e lebelletsweng.

Kgwebonyalano ke ho thehwa ha setheo se setjha se kopaneng seo ho sona setheo sa pele se sa fumaneng taolo hodima se seng le ha e ka ba sefe mme ho se mohapi ya ka qollwang.

Letsatsi la phetiso ke letsatsi leo ka lona mohapi a hapileng taolo ya mosebetsi mme mohapuwa a lahlehetsweng ke taolo ya mosebetsi oo.

Phetiso ya mesebetsi ke tlhophisobotjha le/kapa kabobotjha ya mesebetsi pakeng tsa ditheo ka ho fetisa mesebetsi pakeng tsa ditheo kapa ho ya ho setheo se seng.

Mohapuwa ke setheo se telang taolo ya mosebetsi.

Mareo a hlalositsweng Maemong a mang a GRAP a sebediswa Maemong ana ka meelelo e tshwanang le e neuweng Maemong ao a mang a GRAP:

Bolaodi bo tshwanang

- .10 Hore phapanyetsano kapa ketsahalo e be teng pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang, phapanyetsano kapa ketsahalo e hloka ho phethahatswa pakeng tsa ditheo tse leng tlasa lekala le tshwanang la mmuso kapa pakeng tsa ditheo tse leng karolo ya setheo se le seng sa moruo. Ditheo tseo qetellong di leng tlasa taolo ya setheo se le seng pele le kamora phetiso ya mesebetsi di tlasa setheo se le seng sa moruo. Mohlala, lefapha la naha la bophelo bo botle le laelwa ka molao ho fetisetsa lenaneo la lona la phepo dikolong tse tlase ho lefapha la thuto. Ka hobane lefapha la thuto le nkwa e le mohapi, mme mafapha ka bobedi a le tlasa mmuso wa naha le setheong se le seng sa moruo, phetiso ya mesebetsi e wela tlasa kakaretso ya Maemo ana.
- .11 Bophahamo ba karolo e sa laoleng ditheong tsohle tse amehang phetisong ya mesebetsi pele le kamora phetiso ya mesebetsi ha bo a tshwaneleha ha ho fumanwa hore na phapanyetsano kapa ketsahalo e kenya ditheo tse tlasa taolo e tshwanang kapa tjhe.

Mosebetsi

- .12 Mosebetsi ke sehlopha sa mesebetsi e kopaneng e nang le bokgoni ba ho laelwa le ho tsamaiswa bakeng sa ho fihlella merero ya setheo, ka ho nehelana ka menyetla ya moruo kapa menyetla e lebelletsweng. Mosebetsi o na le dikenngwang le ditshebetso tse phethahatswang ho dikenngwang tseo tse ka hlahisang sephetho. Mosebetsi o ka ba karolo ya setheo kapa o ka ba setheo sohle. Le hoja mesebetsi e ka ba diphetho, diphetho ha di hloke hore di be mesebetsi. Dintlha tse tharo tsa mesebetsi di hlaloswa tjena:
- (a) **Dikenngwang:** Mohlodi le ha e ka ba ofe o hlahisang, kapa o ka hlahisang diphetho ha tshebetso kapa ditshebetso tse fetang bonngwe di phethahatswa ho ona. Mehlala e ka kenyelletsa matlotlo ao e seng a jwale (ho kenyelletswa matlotlo a sa ameheng kapa ditokelo tsa ho sebedisa matlotlo ao e seng a jwale), thepa ya kelello le bokgoni ba ho fihlella matlotlo a hlokehang kapa ditokelo le basebeletsi.
- (b) **Tshebetso:** Mokgwa, maemo, porotokolo, moetlo kapa molawana le ha e ka ba ofe oo ha o phethahatswa ho sekenngwang kapa dikenngwang, o hlahisang kapa o nang le bokgoni ba ho hlahisa diphetho. Mehlala e kenyelletsa ditshebetso tsa tsamaiso e hlwahlwa, ya ditshebetso tsa tshebetso le ditshebetso tsa tsamaiso ya mehlodi. Ka tlwaelo, ditshebetso tsena di ditokomaneng, empa basebeletsi ba hlophisitsweng ba nang le bokgoni le boiphihlelo bo hlokehang ba ho

latela melawana le meetlo ba ka nehelana ka ditshebetso tse hlokehang tse ka phethahatswang ho dikenngwang ho hlahisa diphetho. (Ka tlwaelo, mekgwa ya ditlaleho, ya ho ntsha dibili, ya meputso le e meng ya bolaodi ha se ditshebetso tse sebedisetswang ho hlahisa diphetho.)

- (c) Sephetho: Sephetho sa dikenngwang le ditshebetso tse phethahatswang ho fihlella bokgoni le ho bo ntlafatsa. Sena se ka ba ka mokgwa wa ho fihlella sepheo sa phaello ya ditshebeletso, kapa ho tsamaisa dithoto le/kapa ditshebeletso.**
- .13 Le ha ho le jwalo, ho kgona ho sebediswa le ho tsamaiswa ka sepheo se hlahositsweng, mosebetsi o hloka dikarolo tse pedi tse bohlokwa — dikenngwang le ditshebetso tse phethahatswang ho dikenngwang tseo, tseo mmoho di, kapa di ka, sebediswang ho hlahisa diphetho. Le ha ho le jwalo, mosebetsi ha o hloke ho kenyelletsa dikenngwang kapa ditshebetso tsohle tse tla sebediswa ho phethahatsa mosebetsi oo haeba ditheo di kgona ho ikgapela mosebetsi le ho tswela pele di hlahisa diphetho, mohlala, ka ho kopanya mosebetsi le dikenngwang le ditshebetso tsa ona.
- .14 Mofuta wa dintlha tsa mosebetsi o a fetofetoha ho latela sebopelo sa ditshebetso tsa setheo (mesebetsi), ho kenyelletswa kgato ya ntshetsopele eo setheo se leng ho yona. Mesebetsi e tsitsitseng e atisa ho ba le mofuta e mengata ya dikenngwang, ditshebetso le diphetho, ha ka ho le leng mesebetsi e metjha e atisa ho ba le dikenngwang le ditshebetso tse mmalwa mme ka nako tse ding ho ka ba le sephetho se le seng feela. Ho ka etsang mesebetsi yohle le yona e na le mekitlane, empa mosebetsi ho ka etsahala o sa be le mekitlane.
- .15 Mosebetsi ha o sa le kgatong ya ho ntshetswa pele ho ka etsahala o sa be le dihlahiswa. Ho seng jwalo, dintlha tse ding di lokela ho elwa hloko ho fumana hore na ekaba mesebetsi yohle e kopaneng e a kgotsofatsa bakeng sa tlhaloso ya mosebetsi. Dintlha tseo di kenyelletsa, le hoja e se ona mabaka feela, hore na mosebetsi:
- (a) o se o qadile ka mesebetsi ya sehlooho e hlophisitsweng;
 - (b) o na le basebeletsi, thepa ya kelello le dikenngwang le ditshebetso tse ding tse ka sebediswang le dikenngwang tseo;
 - (c) o latella moralo wa ho hlahisa diphetho; kapa
 - (d) o tla kgona ho fihlella menyetla ya moruo kapa menyetla e lebelletsweng.
- Ha se tsohle dintlha tsena tse hlokehang ho ba teng kgatong ya ntshetsopele hore tlhaloso ya mosebetsi e phethahale.

Ho hlwaya mohapi le mohapuwa

- .16** *Bakeng sa mohapuwa ka mong wa mesebetsi pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang mohapi le mohapuwa o tla supuwa.*
- .17** Dipehelo le maemo a phetiso ya mesebetsi e etswang pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang a hlalositswe seleaneng se tlamang. Selekane sena se ka bonwa ka mekgwa e mmalwa mme se ka akaretsa tumellano ya semmuso e ngotsweng pakeng tsa ditheo, molao o entsweng palamenteng kapa ketsamelaong ya porofentshe, qeto ya kabinete, taelo ya letona, qeto e entsweng ke lekgotla la masepala, molawana kapa tsebiso kapa mokgwa o mong wa semmuso.
- .18** Phetisong ya mesebetsi, se seng sa ditheo tse phapanyetsanong kapa ketsahalong se ka qollwa ho ba mohapi. Selekane se tlamang se laolang dipehelo le maemo a phetiso ya mesebetsi se ka bolela hore ke setheo sefe phapanyetsanong kapa ketsahalong se tla ba mohapuwa/bahapuwa le hore ke sefe se tla ba mohapi. Ha selekane se tlamang se sa totobatse hore mohapi kapa mohapuwa ke mang, boitshwaro kapa diketso tsa ditheo di ka bontsha hore ke setheo sefe seo e leng mohapi le hore ke sefe seo e leng mohapuwa. Mohlala, haeba lefapha la bophelo bo botle le ne le tlwaetse ho fepa bana ba sekolo se tlase letsatsi le letsatsi mme hamorao le kgaotsa ho etsa jwalo kamora phetisetso ya lenaneo leo ho lefapha la thuto, sena ke sesupo se totobetseng sa hore lefapha la bophelo bo botle ke mohapuwa mme lefapha la thuto ke mohapi. Bopaki bo eketsehileng bo ka ba hore setheo ha se sa fumana thuso ya tijelete ho tswa ho letlole la naha ho phethahatsa mesebetsi e itseng.
- .19** Phetisong ya mesebetsi e phethahatswang haholoholo ka phetiso ya kheshe kapa matlotlo a mang (moo ho tshwanelehileng) kapa ka ho ba le mokitlane, mohapi o atisa ho ba setheo se fetisang tijelete kapa matlotlo a mang (moo ho tshwanelehileng) kapa se bang le mekitlane.
- .20** Phetisong ya mesebetsi e amang ditheo tse fetang bonngwe, se seng sa ditheo tse neng di le teng pele ho phapanyetsano kapa ketsahalo se ka nkwa e le mohapi ka lebaka la bopaki bo teng. Mohlala, haeba botsamaisi ba se seng sa ditheo tse amehang phetisong ya mesebetsi bo ba matla ho feta tse ding kgethong ya sehlopha sa botsamaisi setheong se setjha se sa tswa thehwa, setheo se matla haholo ke sona se atisang ho ba mohapi.
- .21** Ho fumana hore mohapi ke mang ho tla kenyelletsa ho nahana, hara tse ding, ka hore ke sefe ho ditho tse nyadiswang se qadileng phapanyetsano kapa ketsahalao, boholo ba papiso ba ditheo tse nyadiswang, ekasitana le hore na ke matlotlo afe kapa lekeno lefe la se seng sa ditheo tse amehang phapanyetsanong kapa ketsahalong le fetang haholo la ditheo tse ding. Haeba ho se mohapi ya ka supjwang, phapanyetsano kapa ketsahalo e lokela ho

tlalehwa ho latela Maemo a GRAP a Dikgwebonyalano.

Ho beha letsatsi la kgapo

- .22** *Mohapi le mohapuwa ba tla beha letsatsi la kgapo, e leng letsatsi leo ka lona mohapi a hapang taolo mme mohapuwa a lahlehelwang ke taolo ya mosebetsi oo.*
- .23** Selekane se tlamang se laolang dipehelo le maemo a phetiso ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang se ka bolela hore phapanyetsano kapa ketsahalo e tla qala ho sebetsa ho tloha ka letsatsi le boletsweng. Letsatsi leo ka lona mohapi a hapang taolo ya mesebetsi ke letsatsi leo ka lona a lefang tshepiso (haeba e le teng), a hapang matlotlo mme hape a amohelang mekitlane ya mohapuwa jwalo ka ha ho boletswe tumellanong e tlamang. Le ha ho le jwalo, mohapi a ka hapa taolo ka letsatsi le tlang pele kapa ka morao ho letsatsi leo matlotlo le mekitlane e fetiswang ke mohapuwa, kapa le boletsweng selekaneng se tlamang. Mohlala, molao o entsweng Palamenteng ka la 1 Mmesa 20X1 o laela hore lefapha la A le amohele mesebetsi ya lefapha la B. Mafapha ana ka bobedi a porofentsheng e le nngwe. Taelo e a nehwa e bolelang hore letsatsi la nnete la phetiso ke la 1 Phupjane 20X1. Le ha ho le jwalo, Lefapha la A le fumana taolo ya matlotlo le mekitlane feela ka la 1 Phupu 20X1 ka ho latela memorantamo ya kutlwano e radilweng pakeng tsa mafapa ana a mabedi. Ka ha lefapha la A le ka sebedisa feela kapa la fumana molemo wa phetiso ya mesebetsi molemong wa merero ya lona, kapa la qhelela thoko kapa hona ho laola phihlello ya ba bang ho menyetla eo ho tloha ka la 1 Phupu 20X1, phapanyetsano kapa ketsahalo e lokela ho tlalehwa ho tloha ka la 1 Phupu 20X1. Mohapi o lokela ho nahana ka dintlha le maemo ohle a tshwanelehileng ha a tshwaya letsatsi la kgapo.
- .24** Hore e be tlhophiso e tlamang e teng, ho etsa hore ho be le tlamo ho se le seng kapa ditheo tsohle ya ho sebeletsa ho phetha dipehelo le maemo a selekane. Hona ho bolela hore tlasa selekane se tlamang, mohapi o na le qoso e ka phethahatswang kgahlanong le mohapuwa, hore a tele taolo ya setheo, kapa ya matlotlo le mekitlane ya mosebetsi o tla fetiswa.

Matlotlo a hapuwang kapa a fetiswang le mekitlane e amohelwang kapa e telwang

- .25** *Ho ananelwa ha matlotlo le mekitlane ke mohapi, le ho fedisa kananelo ya matlotlo le mekitlane ha mohapuwa, ho tlasa maemo a boletsweng ditemaneng tse ka tlase.*

Ditekanyetso tsa mohapi le mohapuwa

- .26 Matlotlo le mekitlane e kgotsofatsang bakeng sa kananelo ya mohapi kapa ho fediswa ha kananelo ke mohapuwa phetisong ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang di atisa ho laolwa ke dipehelo le maemo a selekane se tlamang.
- .27 Matlotlo a hapilweng kapa e fetisitsweng le mekitlane e amohetsweng kapa e tetsweng e lokela ho ba karolo ya seo ho neng ho dumellanwe ka sona ho latela tlhophiso e tlamang, bakeng sa sephetho sa diphapanyetsano tse arohaneng. Mohapi le mohapuwa ba tla sebedisa tataiso ya ditemana tsa .28 le .29 ho fumana hore ke matlotlo afe a hapilweng kapa a fetisitsweng le hore ke mekitlane efe e amohetsweng kapa e tetsweng e le karolo ya phetiso ya mesebetsi le hore ke sefe, haeba se le teng, sephetho sa diphapanyetsano tse arohaneng tse tla tlalehwa ho latela mofuta wa tsona le Maemo a GRAP e tshwanelehileng.

Ho fumana seo e leng karolo ya phapanyetsano ya phetiso ya mesebetsi

- .28 *Mohapi le mohapuwa ba ka ba le kamano e neng e ntse e le teng pele kapa ha ditherisano tsa phetiso ya mesebetsi di ne di qala, kapa ba ka kenela selekane se tlamang nakong ya ditherisano e sa kopaneng le phetiso ya mesebetsi. Maemong ao ka bobedi, mohapi o tla supa bokalo le ha e le bofe boo e seng karolo ya seo mohapi le mohapuwa ba se fetisitseng phetisong ya mesebetsi. Maemo ana a sebetsa feela ho tshepiso e lefilweng, haeba e le teng, mme matlotlo a hapilweng le mekitlane e amohetsweng ke mohapi phetisong ya mesebetsi e laolwang ke dipehelo le maemo a selekane se tlamang. Ka ona mokgwa oo, mohapuwa o tla sebedisa Maemo ana ho ananela feela tshepiso e amohetsweng (haeba e le teng) le ho hula kananelo ya matlotlo a fetisitsweng le mekitlane e tetsweng phetisong ya mesebetsi jwalo ka ha e laolwa ke dipehelo le maemo a selekane se tlamang. Ntle le diphapanyetsano tseo tse bontshitsweng detemaneng tsa .31 le .32, diphapanyetsano tse arohaneng di tla arabellwa ho latela Maemo a GRAP a loketseng.*
- .29 Tse latelang ke mehlala ya diphapanyetsano tse arohaneng tse seng karolo ya phetiso ya mesebetsi:
- (a) phapanyetsano eo bonneteng e rarollang dikamano tse neng di le teng pakeng tsa mohapi le mohapuwa;
 - (b) phapanyetsano e busetsang mohapuwa bakeng sa ho lefa ditjeho tsa mohapi tse amanang le kgapo; le
 - (c) dikabo tse fumanweng ho tswa ho ditho tsa boraro e le tlhapiso bakeng sa

ditshebeletso tsa kamoso ho latela phethahatso ya phetiso ya mesebetsi.

- .30 Mohapi le mohapuwa ba lokela ho nahana ka dintlha tse latelang, tse seng tse sa kopaneng kapa tse kopanang ka ho phethahala ka bonngwe, ho fumana hore na phapanyetsano ke karolo ya phetiso ya mesebetsi kapa hore na phapanyetsano e arohane le phetiso ya mesebetsi:
- (a) **mabaka a phapanyetsano — Ho utlwisisa mabaka a phapanyetsano ho ka nehelana ka kutlwisiso e tebileng ya hore na ke karolo ya tshepiso e lefilweng, haeba e le teng, le matlotlo a hapilweng kapa a fetisitsweng kapa mekitlane e amohetsweng kapa e tetsweng. Mohlala, bokalo bo lokelang ho lefuwa ke mohapuwa ho tswa seleaneng sa nako e fetileng pakeng tsa mohapuwa jwalo ka mophaeli wa ditshebeletso bo ke ke ba ba karolo ya phetiso ya mesebetsi ka ha ditshebeletso tse fuweng haholoholo di ne di le molemong wa mohapuwa e seng mohapi.**
 - (b) nako eo phapanyetsano e etsahetseng ka yona — Nako eo phapanyetsano e etsahetseng ka yona le yona e ka nehelana le ka kutlwisiso e tebileng ya hore na e ka ba karolo ya tshepiso, haeba e le teng, bakeng sa mohapuwa.

Tharollo e atlehileng ya kamano e neng e le teng pakeng tsa mohapi le mohapuwa phetisong ya mesebetsi (phethahatso ya temana ya .29(a))

- .31 Kamano e neng e le teng pakeng tsa mohapi le mohapuwa e ka ba ya tumellano (mohlala, morekisi le moreki kapa mofepedi) kapa eo e seng ya tumellano (mohlala, moqosi le moqosuwa).
- .32 Haeba phetiso ya mesebetsi ka nnete e rarolla kamano e neng e le teng, mohapi o ananela monyetla kapa tahlehelo, e lekanngwang ka mokgwa o latelang:
- (a) bakeng sa kamano e neng e le teng eo e seng ya tumellano, boleng bo kgotsofatsang.
 - (b) bakeng sa kamano e neng e le teng ya tumellano, e ka tlase ho (i) le (ii):
 - (i) bokalo boo ka bona selekane se tlamang se kgotsofatsang kapa se sa kgotsofatseng ha ho uwa ka tjhebo ya mohapi ha a bapisa le dipehelo tsa jwale tsa diphapanyetsano tsa maraka bakeng sa dintlha tse tshwanang kapa tse batlang di tshwana. (Tumellano e sa kgotsofatseng ke tumellano e sa kgotsofatseng ho latela dipehelo tsa jwale tsa maraka. Ha ho hlokahale hore e be ke konteraka e raraneng eo ho yona ditjeho tse sa kgotsofatseng tsa ho latela ditlamo tlasa konteraka di fetang menyetla ya moruo kapa menyetla e lebelletsweng hore e tla fumanwa tlasa yona.

- (ii) bokalo ba diphumantsho le ha e ka ba dife tsa tharollo e boletsweng ya selekane se tlamang se fumanehang ho setho se hanyetsang seo ho sona konteraka e sa kgotsofatseng.

Haeba (ii) e le ka tlase ho (i), phapang e kenyelletswa e le karolo ya tshupatlotlo ya phetiso ya mesebetsi. Ka ho le leng, bokalo ba monyetla kapa tahlehelo e ananetsweng bo ka laolwa ke hore na mohapi o ne a ile a ananela letlotlo kapa mokitlane o amehang, le hore kahoo monyetla kapa tahlehelo e tlalehilweng e ka fapana le bokalo bo sebeditsweng ka ho sebedisa ditaelo tse ka hodimo.

Ditekanyetso tsa mohapi

- .33 Matlotlo a hapilweng le mekitlane e amohetsweng e ka ananelwang ho latela se bontshitsweng selekaneng se tlamang e lokela ho phethahatsa ditlhaloso tsa matlotlo le mekitlane e Moralong wa Tlhophiso le Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete le ditekanyetso tsa kananelo tse Maemong a GRAP a tshwanelehileng ka letsatsi la phetiso.
- .34 Ditjeho tseo mohapi a di lebelletseng, empa e le tseo mohapi a sa tlamehang ho ba le tsona nakong e tlang ho phathahatsa moralo wa hae wa ho tswa mosebetsing wa mohapuwa kapa ho fedisa ho hirwa ha, kapa ho isa basebeletsi ba mohapuwa ho ya sebetse dibakeng tse ding, ho ke ke ha arabellwa e le karolo ya mekitlane ka letsatsi la phetiso. Mohapi a ke ke ananela ditjeho tseo e le karolo ya phetiso ya mesebetsi. Sebakeng sa hoo, mohapi o tla ananela ditjeho tsena dipehelong tsa hae tsa tjhelete kamora hoba phetiso e phethahale, ho latela Maemo a GRAP a tshwanelehileng.

Tlaleho ya mohapi

Kananelo le tekanyo ya mantlha

- .35 ***Ho tloha ka letsatsi la phetiso, mohapi o tla ananela tshepiso ya theko e lefilweng (haeba e le teng) ho mohapuwa ekasitana le matlotlo ohle a hapilweng le mekitlane e amohetsweng phetisong ya mesebetsi. Matlotlo a hapilweng le mekitlane e amohetsweng e tla lekanngwa ka bokalo ba nnete.***
- .36 Bokalo ba nnete ba letlotlo le hapilweng, kapa mokitlane o amohetsweng ke bokalo boo letlotlo kapa mokitlane o ananelwang ho bona ke mohapuwa pehelong ya hae ya boemo ba tjhelete ka letsatsi la phetiso.
- .37 Haeba ka letsatsi la phetiso mohapuwa ha a a sebedisa Maemo a GRAP, mohapi o tla fetola mokgwa wa tshupatlotlo o sebedisitsweng bakeng sa matlotlo a hapilweng le mekitlane e amohetsweng ho o lekanya le Maemo a

GRAP pele ho phetiso.

- .38 Tshepiso e lefuweng ke mohapi e ka ba ka mofuta wa kheshe, sekakhese kapa matlotlo a mang. Haeba tshepiso e lefuweng e le ka mokgwa wa matlotlo a mang, mohapi o tla hula kananelo ho matlotlo a jwalo ka letsatsi la phetiso ka bokalo ba ona ba nnete, ke hore, bokalo boo letlotlo le ananelwang ke mohapi ka bona pehelong ya hae ya boemo ba tjhelete ka letsatsi la phetiso.
- .39 ***Phapang pakeng tsa bokalo ba nnete ba matlotlo a hapilweng, mekitlane e amohetsweng le tshepiso e lefuweng (haeba e le teng) ho mohapuwa le diphetoho tse laelwang ka lebaka la motheo wa tshupatlotlo jwalo ka ha ho hlalositswe temaneng ya .37, e tla ananelwa ho keketseho kapa kgaello ya pokello.***

Nako ya tekanyo

- .40 ***Haeba ho tlaleha ha mantlha ha phetiso ha ho a phethahala pheletsong ya nako ya tlaleho eo phetiso e entsweng ho yona, mohapi o tla tlaleha dipehelong tsa hae tsa tjhelete bokalo ba nakwana bakeng sa dintlha tseo tlaleho e sa phethahalang. Nakong ya tekanyo, mohapi o tla fetola, ka ho kgutlela morao, bokalo ba nakwana bo ananetsweng ka letsatsi la phetiso hore bo bontsha lesedi le letjha le fumanweng mabapi le dintlha le maemo a bileng teng ka letsatsi la phetiso, le hore, haeba ho a tsejwa, a neng a tla ama tekanyo ya bokalo bo ananetsweng ka letsatsi leo. Nako ya tekanyo e fela hang ha mohapi a fumana lesedi leo a neng a le hloka ka dintlha le maemo a bileng teng ka letsatsi la phetiso kapa a tseba hore ha ho sa na lesedi le leng le fumanehang. Le ha ho le jwalo, nako ya tekanyo e ke ke ya feta dilemo tse pedi ho qala ka letsatsi la phetiso.***
- .41 Nako ya tekanyo ke nako e latelang letsatsi la phetiso leo ho lona mohapi a ka fetolang bokalo ba nakwana bo ananetsweng bakeng sa phetiso ya mesebetsi. Nako ya tekanyo e nehela mohapi nako e kgotsofatsang ya ho fumana lesedi le hlokehang la ho fumana le ho lekanya dintlha tse latelang ka letsatsi la phetiso ho latela ditaelo tsa Maemo ana:
- (a) matlotlo a hapilweng le mekitlane e amohetsweng;
 - (b) tshepiso e lefuweng, haeba e le teng, bakeng sa mohapuwa; le
 - (c) keketseho e bang teng ya tshepiso ya theko e lefuweng (haeba e teng) e fetang matlotlo a hapilweng le mekitlane e amohetsweng.
- .42 Mohapi o tla ela hloko dintlha tsohle tse tshwanelehileng ha a nka qeto ka hore na lesedi le fumanweng kamora letsatsi la phetiso le lokela ho etsa hore ho be le phetolo ya bokalo ba nakwana bo ananetsweng kapa hore na lesedi leo le bakwa ke diketsahalo tse etsahetseng kamora letsatsi la phetiso. Dintlha tse

GRAP 105

tshwanelehileng di kenyelletsa letsatsi leo ka lona lesedi le eketsehileng le fumanwang le hore na mohapi a ka fumana lebaka la ho fetola bokalo ba nakwana. Lesedi le fumanwang hang kamora letsatsi la phetiso le tla bontsha maemo a bileng teng ka letsatsi la phetiso ho feta lesedi le fumanweng dikgwedi tse mmalwa kamora letsatsi la phetiso.

- .43 Setheo se kopaneng se ananela nyollo (phokotso) ya bokalo ba nakwana bo ananelwang bakeng sa letlotlo (mokitlane) ka ho fokotsa (nyolla) masalla a menyetla ya theko e lefilweng (haeba e le teng) ka hodimo ho bokalo ba nnete ba matlotlo a hapilweng le mekitlane e amohetsweng e ananetsweng nakong e fetileng ho keketseho kapa kgaello ya pokello. Le ha ho le jwalo, lesedi le letjha le fumanweng nakong ya tekanyo ka nako e nngwe le ka baka phetolo ya bokalo bo sa tiiswang bo fetang letlotlo le le leng kapa mokitlane o le mong. Mohlala, mohapi ho ka etsahala e be o amohetse mokitlane wa ho lefa ditahlehelo tse amang kotsi ho se seng sa disebediswa tsa mohapuwa, e le hore ke karolo feela kapa tsohle tsa tsona tse akaretswang tlasa pholisi ya inshorentshe ya mokitlane ya mohapuwa. Haeba mohapi a fumana lesedi le letjha nakong ya tekanyo mabapi le letsatsi la phetiso bokalo ba nnete ba mokitlane oo, phetolo ya keketseho e bakwang ke phetolo ya bokalo bo sa tiiswang bo ananetsweng bakeng sa mokitlane bo tla lefuwa (bohle kapa karolo feela ya bona) ka tokiso e tsamaisanang le masalla a ananetsweng nakong e fetileng ya keketseho kapa kgaello ya pokello e bakwang ke phetolo ya bokalo bo sa tiiswang bo ananetsweng bakeng sa qoso e tla fumanwa e tswa ho ba inshorentshe.
- .44 Nakong ya tekanyo, mohapi o tla ananela diphetolo tsa bokalo ba nakwana jwalo ka ha eka tlaleho ka tsa phetiso ya mesebetsi e ne e se e phethahetse ka letsatsi la kgapo. Ka hoo, mohapi o tla sheba botjha lesedi la papiso bakeng sa dinako tse fetileng tse tlalehilweng dipehelong tsa tjhelete ka moo ho hlokehang, ho kenyelletswa le ho etsa diphetoho le ha e ka ba dife tsa phokotso ya boleng, phokotso ya boleng butle kapa sephetho se seng sa lekeno le ananetsweng ha ho phethahatswa tlaleho ya mantlha.
- .45 Kamora hoba nako ya tekanyo e fele, mohapi o tla sheba botjha tshupatlotlo ya phetiso ya mesebetsi e le fela ho lokisa phoso ho latela Maemo a GRAP a Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetoho tsa Ditekanyo tsa Tshupatlotlo le Diphoso.

Ditjeho tse amang kgapo

- .46 Ditjeho tse amang kgapo ke ditjeho tseo mohapi a di etsang ho ama phetiso ya mesebetsi. Ditjeho tsena di kenyelletsa tsa boelets, tsa molao, tsa tshupatlotlo, le ditefo tse ding tsa seporofeshenale kapa tsa boelets, ditjeho tsa bolaodi ka kakaretso, ditjeho tsa ho ngodiswa le ho nehelana ka mokitlane le disekhuriti tsa ekwiti (ha ho tshwaneleha). Mohapi o tla arabella ditjeho tse amanang le kgapo e le ditshenyehelo nakong eo ho tsona ditjeho di hlahang mme ditshebeletso di fumanwang, ho na le mokgelo wa ditheko tse bileng teng tsa ho nehelana ka mokitlane kapa disekhuriti tsa ekwiti (haeba ho tshwaneleha). Ditjeho tse jwalo

di tla ananelwa ho latela Maemo a GRAP a Ditho tsa Tjhelete (Financial Instruments).

Tekanyo e latetseng

- .47** *Kamora moo, mohapi o tla lekanya matlotlo le ha e ka ba afe a hapilweng le mekitlane le ha e ka ba efe e amohetsweng phetisong ya mesebetsi ho latela Maemo a GRAP e loketseng.*
- .48** *Ka letsatsi la phetiso, mohapi o tla hlophisa kapa a nehe taelo ka matlotlo a hapilweng le mekitlane e amohetsweng hore ho tshwanelehile ho phethahatsa Maemo a mang a GRAP kamora moo. Mohapi o tla etsa ditlhophiso kapa ditaelo tseo ka ho latela maemo a selekane se tlamang, maemo a moruo, le dipholisi tsa tshebetso le tsa tshupatlotlo ekasitana le maemo a mang a loketseng ka mokgwa oo a leng ka ona ka letsatsi la phetiso.*
- .49** Maamong a mang, Maemo a GRAP a kgonahatsa mekgwa e meng ya tlaleho ho ya ka mokgwa oo setheo se hlophisang kapa se laelang ka letlotlo kapa mokitlane o itseng ka teng. Mehlala ya ditlhophiso le ditaelo tseo mohapi a tla di etsa ho latela maemo a loketseng ha a ba teng ka letsatsi la phetiso, ke tlhophiso ya matlotlo le mekitlane e itseng ya tjhelete ka boleng bo kgotsofatsang kapa theko e fokoditsweng butle ho latela Maemo a GRAP a Ditho tsa Tjhelete.
- .50** Mokgelo ho se batlwang temaneng ya .48 mabapi le tlhophiso kapa taelo ya matlotlo a hapilweng le mekitlane e amohetsweng ka letsatsi la phetiso, ke hore mohapi o tla hlophisa dikonteraka tse latelang ka ho latela maemo a tumellano le dintlha tse ding tsa ha konteraka e qala (kapa, haeba maemo a konteraka a fetotswe ka mokgwa o tla fetola tlhophiso ya ona, letsatsing la phetolo eo, le ka bang letsatsi la phetiso):
- (a) tlhophiso ya konteraka ya lisi ka hore ke lisi ya tshebetso kapa lisi ya thuso ya tjhelete ho latela Maemo a GRAP a Dilisi (Leases); le
 - (b) tlhophiso ya konteraka ka hore ke konteraka ya inshorentshe ho latela Maemo a Matjhaba a Tlaleho ka Tjhelete a Dikonteraka tsa Inshorentshe (Insurance Contracts).

Tlaleho ya mohapuwa

Ho hula kananelo ya matlotlo a fetisitsweng le mekitlane e tetsweng

- .51** *Ho tloha ka letsatsi la phetiso, mohapuwa o tla hlakola kananelo ho diphelelo tsa hae tsa tjhelete, matlotlo ohle a fetisitsweng le mekitlane*

yohle e hlakotsweng phetisong ya mesebetsi ka bokalo ba yona bo nepahetseng.

- .52 Ho fihlela ka letsatsi la phetiso, mohapuwa o tla tswela pele ho lekanya matlotlo ana le mekitlane ena ho latela Maemo a GRAP e loketseng.
- .53 Tshepiso e lefuweng ke mohapi e ka ba ya mofuta wa kheshe, sekakhese kapa matlotlo a mang. Haeba tshepiso e amohetsweng e le ka mofuta wa matlotlo a mang, mohapuwa o tla lekanya matlotlo ao ka boleng ba ona bo kgotsofatsang ka letsatsi la phetiso ho latela Maemo a GRAP a loketseng.
- .54 ***Phapang pakeng tsa bokalo ba nnete ba matlotlo a fetisitsweng, le mekitlane e tetsweng ekasitana le tshepiso e amohetsweng (haeba e le teng) ho tswa ho mohapi e tla ananelwa ka keketseho kapa kgaello e bokelleditsweng.***

Tsebahatso

- .55 ***Mohapi le mohapuwa ba tla senola lesedi le dumellang basebedisi ba dipehelo tsa bona tsa tjhelete ho hlahloba mofuta le sekgahla sa tjhelete sa phetiso ya mesebetsi e phethahatswang:***
- (a) ***nakong ya jwale ya tlaleho; kapa***
- (b) ***kamora pheletso ya nako ya tlaleho empa e le pele dipehelo tsa tjhelete di dumellwa ho phatlalatswa.***
- .56 ***Mohapi le mohapuwa ba tla tsebahatsa dintlha tse latelang bakeng sa phetiso ya mesebetsi e etsahetseng nakong ya tlaleho.***
- (a) ***leano la tshupatlotlo le amohetsweng bakeng sa phetiso ya mesebetsi e phethahaditsweng nakong ya tlaleho;***
- (b) ***lebitso la ditheo tse amehang phetisong ya mesebetsi, tlhaloso e kgutshwanyane ya mesebetsi e fetisitsweng le lebaka la ho kena phapanyetsanong kapa ketsahalong; le***
- (c) ***letsatsi la phetiso.***
- .57 ***Bakeng sa diphapanyetsano tse ananelwang ka ho arohana le phetiso ya mesebetsi ho latela temana ya .28:***
- (a) ***tlhaloso ya phapanyetsano ka nngwe;***
- (b) ***ka moo phapanyetsano e ileng ya tlaleha ka teng;***

- (c) *bokalo bo ananelwang bakeng sa phapanyetsano ka nngwe le ntlha ya mola e dipehelong tsa tjhelete oo ho ona bokalo ka bong bo ananelwang; le*
- (d) *haeba phapanyetsano ke tharollo e atlehileng ya kamano e neng e ntse e le teng, mokgwa o sebedisitsweng ho fumana bokalo ba tharollo.*

Mohapi

.58 *Mohapi o tla tsebahatsa dintlha tse latelang bakeng sa phetiso ka nngwe ya mesebetsi e etsahetseng nakong ya tlaleho:*

- (a) *bakeng sa ntlha ka nngwe ya mola e dipehelong tsa tjhelete, boleng ba matlotlo a hapilweng le mekitlane e amohetsweng phetisong ya mesebetsi;*
- (b) *phapang pakeng tsa bokalo ba nnete ba matlotlo a hapilweng, mekitlane e amohetsweng le tshepiso e lefuweng (haeba e le teng) ho mohapuwa le diphetoho le ha e ka ba dife tse laelwang ho latela motheo wa tshupatlotlo jwalo ka ha ho hlalositswe temaneng ya .37, e le mola o ka thoko matlotlong a nnete.*
- (c) *mekitlane e meng e sa tiiswang le matlotlo a sa tiiswang a tsebahaditsweng ao a ka bang a phetiso ya mesebetsi; le*
- (d) *lekeno le ditshenyehelo tse ka bang tsa phetiso ya mesebetsi kamora hoba e fetiswe.*

Dipehelo tsa tjhelete tsa dinako tse latetseng ha di hloke ho pheta ditsebahatso tsena.

.59 *Haeba ditsebahatso tse boletsweng tse laelwang ke Maemo ana a GRAP le maemo a mang di sa kgotsofatse merero e boletsweng ho temana ya .58, mohapi o tla tshwanela ho tsebahatsa lesedi le ha e ka ba lefe le eketsehileng le ka bang le hlokeha ho kgotsofatsa merero eo.*

.60 *Mohapi o tla tshwanela ho tsebahatsa lesedi le latelang bakeng sa phetiso ya nnete ya mesebetsi kapa kakaretsong ya diphetiso tsa bonngwe tseo e seng tsa nnete tsa mesebetsi ya nnete ha e kopane haeba tlaleho e qalong bakeng sa phetiso ya mesebetsi e sa phethahatswa (bona temana ya .40) bakeng sa matlotlo a boletsweng, mekitlane e itseng kapa tshepiso le ha e ka ba efe le bokalo bo ananetsweng dipehelong tsa tjhelete bakeng sa phetiso ya mesebetsi.*

- (a) *mabaka a hore hobaneng tlaleho ya mantlha ya phetiso ya mesebetsi e*

sa phethahala;

- (b) *matlotlo, mekitlane kapa tshepiso le ha e ka ba efe eo bakeng sa yona tlaleho e sa phethahalang; le*
- (c) *mofuta le bokalo ba diphetolo tsa nako le ha e ka ba dife tse lekantsweng tse ananetsweng nakong ya tlaleho ho latela temana ya .44.*

Mohapuwa

.61 *Mohapuwa o tla senola dintlha tse latelang, ho eketsa ditaelo tsa tsebahatso tse ho Maemo a GRAP a Dikgwebo tse Rekisitsweng, bakeng sa phetiso ka nngwe ya mesebetsi e etsahetseng nakong ya tlaleho:*

- (a) *bakeng sa ntlha ka nngwe ya tekanyetso e amehang dipehelong tsa tjhelete, bokalo ba nnete ba matlotlo a fetisitsweng le mekitlane e tetsweng;*
- (b) *phapang pakeng tsa bokalo ba nnete ba matlotlo a fetisitsweng, mekitlane e tetsweng ekasitana le tshepiso e amohetsweng (haeba e le teng) ho tswa ho mohapi, e le ntlha e ka thoko ya tekanyetso matlotlong a nete.*

Dipehelo tsa tjhelete tsa dinako tse latetseng ha di hloke ho pheta dintlha tsena tse tsebahatswang.

Diphumantsho tsa nakwana

Kamohelo ya mantlha ya Maemo a GRAP

.62 *Diphumantsho tsa nakwana tse tla sebediswa ke ditheo ha ho amohelwa la mantlha Maemo ana di laetswe (di)taelong. Diphumantsho tsa Maemo ana di tla balwa hammoho le taelo e nngwe le e nngwe e loketseng.*

Ditokiso tsa Maemo a GRAP

- .63** *Ditemana tsa .37, .39, le .58 di ile tsa lokiswa molemong wa ditlhoko tsa phethahatso tse neng di sa amohelwa ke Lekgotla ka Hlakola 2013. Setheo se tla phethahatsa ditokiso tsena ka ho ya pele ho phapanyetsano kapa ketsahalo e kenyang phetiso ya mesebetsi ha letsatsi la phetiso le le ka nako ya pele ya ho amohelwa ha Maemo kapa le le kamora moo.*
- .64** *Ditemana tsa .66 le .67 di ile tsa lokiswa ho dumella ditheo hore di tswelle pele ka ho sebedisa thuso e fuweng bakeng sa tekanyo ya matlotlo le*

mekitlane e hapilweng phetisong ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang pele ho letsatsi le qalang la Maemo. Letsatsi le qalang la ditokiso tsena ke la 1 Mmesa 2015.

Letsatsi le qalang

- .65** *Setheo se tla tshwanela ho phethahatsa Maemo a GRAP bakeng sa dipehelo tsa tjhelete tsa selemo tse akaretsang dinako tse qalang ka, kapa kamora, letsatsi le tla bewa ke Letona la tsa Ditjhelete molawaneng o tla phatlalatswa ho latela karolo ya 91(1)(b) ya Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999, jwalo ka ha o lokisitswe.*
- .66** Setheo ha se laelwe hore se sebedise nako ya tekanyo e ditemaneng tsa .40 ho isa ho .45 haeba se kene phetisong ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang pele ho letsatsi le qalang la Maemo ana.
- .67** Tataiso ya nako ya tekanyo jwalo ka ha e kenyelleditswe ditemaneng tsa .40 ho isa ho .45 e tla kenngwa tshebetsong feela hang ha Ditaello tsa 2 le 4 tse laelang diphumantsho tsa nakwana bakeng sa ditheo tse ho kamohelo ya mantlha ya Maemo a GRAP di hlakolwa. Ditaello tsa 2 ho isa ho 4 di dumelletse nako ya tekanyo ya dilemo tse tharo kananelong ya mantlha ya Maemo a GRAP. Setheo se keneng phetisong ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang pele ho letsatsi le qalang la Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang, se ka tswela pele ka ho sebedisa nako ya tekanyo ya dilemo tse tharo.

Motheo wa diphetho

Motheo ona wa diphetho o nehelana ka mabaka a Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Lekgotla) a ho amohela kapa ho hana ditharollo tse itseng tse amang tshupatlotlo bakeng sa phetiso ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo tshwanang. Motheo ona wa diphetho, le hoja e se karolo ya ona, o tsamaisana le Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo Tse Seng Tlasa Bolaodi bo Tshwanang.

- BC1. Motheo ona wa diphetho o akaretsa ditshepiso tsa Lekgotla tsa ntshetsopele ya Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang. Ha le bopa mehopolo ya lona, Lekgotla le etse hloko tjhebo e boletsweng le maikutlo a fumanweng ho tswa ho baamehi ba ileng ba arabela Memo ya ho Hlahisa Maikutlo, ITC (Invitation to Comment, ITC) ka Tokomane ya Dipuisano (Discussion Paper) ya Phetiso ya Mesebetsi (Transfer of Functions) e phatlaladitsweng ka Pudungwana 2007. Ho feta moo, Lekgotla le ile la ela hloko dikarabelo tsa Memo ya ho Hlahisa Maikutlo ka tokomane e tataisang ditherisano ya Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse seng Tlasa Bolaodi bo Tshwanang (a phatlaladitsweng ka Motsheanong 2010).
- BC2. Ha ho ahwa Maemo ana a GRAP, Lekgotla le ile la ela hloko dintlathetho tse ho Maemo a GRAP a Lekeno la Diphapanyetsano tse nang le Poello e Totobetseng (Revenue from Exchange Transactions) (GRAP 9), Lekeno la Diphapanyetsano tse se nang Poello e Totobetseng (Lekgetho le Diphetiso) (Revenue from Non-exchange Transactions (Taxes and Transfers)) (GRAP 23), Matlotlo ao e seng a Jwale a Boloketsweng ho Rekiswa (Non-current Assets Held for Sale) le Maemo a Matjhaba a Tlaleho ya Tjhelete a Metswako ya Dikgwebo (IFRS 3) (2008) a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo (IASB).
- BC3. Porojeke ya tlaleho ka tsa dikopanyo tsa ditheo tse hlahang ho diphapanyetsano tse nang le poello e totobetseng e kenyelletswe ho lenaneo la mesebetsi la Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle (IPSASB) (International Public Sector Accounting Standards Board). Lekgotla le tla tswela pele ho disa porojeke ena mme, ha nako e loketse, le ele hloko se bolelwang ke porojeke ya IPSASB ka Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang.

Tse tlleng pele

- BC4. Tokomaneng ya Dipuisano, Lekgotla le sisintse hore sekaGRAP ya IFRS 3 e buang ka motswako wa ditheo se phatlalatswe mme motswako wa ditheo o hlahang ka lebaka la phapanyetsano e nang le poello e totobetseng e phethahatswang pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo tshwanang le ona o kenyelletswe kakaretsong ya porojeke eo. Ho ile ha sisinnwa hape hore

GRAP 105

Maemo a GRAP a lokela ho ntshetswa pele ho sebetsana le phetiso ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse:

- tlasa bolaodi bo tshwanang, ka mokgwa wa phapanyetsano e nang le poello e totobetseng le e se nang poello e totobetseng; mme le
- ho se be tlasa bolaodi bo tshwanang ka phapanyetsano e se nang poello e totobetseng.

BC5. Kamora hoba ho be le ditshisinyo tsa ba arabetseng Tokomane ya Dipuisano hore ho kenyelletswe phapanyetsano kapa ketsahalo e phethahatswang pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo tshwanang ka phapanyetsano e se nang poello e totobetseng kakaretso ya IFRS 3 e leng seka-Maemo a GRAP, Lekgotla le dumetse hore ho ntshetswe pele Maemo a GRAP a latelang:

- Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang ho kenyelletswe kakaretso ya yona diphapanyetsano tse phethahaditsweng pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo tshwanang ka phapanyetsano e nang le poello e totobetseng le e se nang poello e totobetseng; le
- Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang ho kenyelletswe kakaretso ya yona diphapanyetsano tse phethahaditsweng pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang ka phapanyetsano e nang le poello e totobetseng le phapanyetsano e se nang poello e totobetseng.

BC6. Ba bang ba ba arabetseng tokomane e kopang maikutlo ba ile ba kopa hore mokgwa ona oo o sebediswe ha ho tlalehwa tsa diphapanyetsano kapa diketsahalo tsohle tse kenyang phetiso ya mesebetsi kahara mmuso. Le ha ho le jwalo, Lekgotla le nkile qeto ya hore phetisong ya mesebetsi e phethahatswang pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang ho ke ke ha ba le sekgahla ho dipehelo tse kopaneng tsa tjhelete, ha ka ho le leng phetiso ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo tshwanang e tla ba le sekgahla ho dipehelo tsa tjhelete tse kopaneng. Lekgotla le tiisitse botjha tjhebo ya lona ya hore Maemo a mabedi a fapaneng a hloka ho ntshetswa pele bakeng sa diphapanyetsano kapa diketsahalo tse phethahatswang pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang, le tse phethahatswang pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo tshwanang.

BC7. Lekgotla hape le bone hore ditheo tsa mantlha tsa kananelo le tekanyo tsa phetiso ya mesebetsi e phethahaditsweng pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo tshwanang ka phapanyetsano e se nang poello e totobetseng, e a tshwana le ya metswako ya dikgwebo eo jwale e leng tlasa kakaretso ya IFRS 3.

- BC8. Tokomane ya Dipuisano le yona e sisintse ditheo tsa tshupatlotlo bakeng sa diphapanyetsano le diketsahalo moo setheo se le seng se sa nkweng se hapa taolo ya setheo se seng. Ka ha dithlophiso tsena di sa kenye "taolo", ba arabelang ba ile ba tshehetsa ntshetsopele ya Maemo a GRAP a ka thoko a Dikgwebonyalano.

Bolaodi bo tshwanang

- BC9. Mmuso wa Riphaboliki ya Aforikaborwa o arotswe makala a mararo, e leng, mmuso wa naha, wa porofentshe le wa lehae, mme lekala ka leng le kgona ho nka diqeto ka bolokolohi ntle le ho laelwa ke lekala le leng. Taolo bakeng sa ho ikarabella e hlaloswa ho Maemo a GRAP a Dipehelo tsa Tjhelete tse Kopaneng le tse Arohaneng (Consolidated and Separate Financial Statements) ka hore ke: "Matla a ho busa dipholisi tsa tjhelete le tshebetso tsa setheo hore ho tle ho be le molemo mesebetsing ya sona". Mehopolo ya sehlooho ha ho rerwa ka hore na taolo e teng bakeng sa tlaleho kapa tjhe ke hore setheo se lokela ho kgona ho bontsha hore se na le bokgoni bo itseng ba ho nka diqeto ho feta se seng, le hore se fumana molemo mesebetsing ya setheo seo se seng.
- BC10. Mmuso wa naha o na le boikarabelo ba ho loha dipholisi le merero ka kakaretso bakeng sa makala ao ka boraro ba ona a mmuso ho latela ditaelo tsa Molao wa Motheo. Lekala ka leng la mmuso le lona le jara boikarabelo ba ho phethahatsa mesebetsi ya lona eo le e abetsweng ho latela dipholisi le merero e akaretsang e laetsweng ke mmuso wa naha. Bonneteng, mmuso wa naha o fumana molemo wa mesebetsi e phethahatswang ke makala a fapaneng a mmuso, ka ha molemo ona o sebeletsa phihlelo ya dipholisi le merero ka kakaretso. Hore mmuso wa naha o abela ditshebetso tseo tjhelete mme o ka laola tikoloho ya tshebetso ha ho bolele hore o na le taolo bakeng sa tlaleho ya tjhelete.
- BC11. Aforikaborwa, hona ho tshehetswa ke ditaelo tse ho dikarolo tsa 8 le 9 tsa Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999, jwalo ka ha o lokisitswe (PFMA) ho hlophisa dipehelo tsa tjhelete tse kopaneng le tse arohaneng boemong ba naha bakeng sa porofentshe ka nngwe. Jwalo feela, karolo ya 122 ya Molao wa Tsamaiso ya Tjhelete ya Masepala, Molao wa 56 wa 2003 (Municipal Finance Management Act, Act No. 56 of 2003) (MFMA) o laela hore ho be le tlhophiso ya dipehelo tse kopaneng tsa tjhelete bakeng masepala ka mong.
- BC12. Mohlala, maemong a sa tlwaelehang, ho latela mmuso wa naha, setheo se leng lekaleng la mmuso le itseng se ka kenella taolong ya setheo se leng lekaleng le leng la mmuso, haeba setheo sena sa bobedi se sa phethahatse tlamo ya sona ya phethahatso ka lebaka la ho hloka bokgoni. Mohlala, setheo se leng lekaleng la naha la mmuso se ka kenella tsamaisong ya masepala haeba masepala eo a sa kgone ho phethahatsa thomo ya ona ya molaotheo kapa ya molao. Mesebetsi ena ya ho kenella e bolela hore diqeto tsa phethahatso di nkwa lebitsong la setheo sena se seng ho fihlela se kgona ho phethahatsa tlamo ya

sona ya ketsamelao. Diketsahalo tse jwalo tsa ho kenella di atisa ho ba tsa sebopeho sa nakwana feela. Le ha ho le jwalo, nakong ena, maemo a lokela ho hlahlojwa ho bona hore na mosebetsi ona wa ho kenella o latela tlhaloso ya taolo kapa tjhe.

Kakaretso

Phetiso ya matlotlo le/kapa mekitlane ya bonngwe kapa ya dihlopha (ditemana tsa .03(a) le .05)

- BC13. Ditlhophiso tse batlang hore setheo se itseng se hape letlotlo kapa sehlopha sa matlotlo, kapa mokitlane kapa sehlopha sa mekitlane ya setheo se seng tlasa kakaretso ya Maemo ana, ka ha ditlhophiso tsena di mpa di le kgapo feela ya letlotlo kapa sehlopha sa matloto, le/kapa kamohelo ya mokitlane kapa sehlopha sa mekitlane.

Dikgwebonyalano (ditemana tsa .03(c) le .06)

- BC14. Kgwebonyalano e kenya ho thehwa ha setheo se setjha se kopaneng seo ho sona ho seng setheo sa pele se ka fumanang taolo hodima se seng le ha e ka ba sefe mme ho se mohapi ya ka qollwang. Ho nka qeto ka hore na mohapi a ka qollwa ho kenyelletsa, hara tse ding, mehopolo ka hore ke sefe setheo ho ditheo tse nyadiswang se qadileng phapanyetsano kapa ketsahalo, boholo ba papiso ba ditheo tse nyadiswang, ekasitana le hore na matlotlo kapa lekeno la se seng sa ditheo tse amehang phapanyetsanong kapa ketsahalang le feta haholo lekeno la ditheo tse ding tse ho kgwebonyalano, ditheo tse nyadiswang di a kopana hore di abelane dikotsi le menyetla ya setheo se kopaneng. Dikgwebonyalano ha di kenyelletse kakaretsong ya Maemo ana. Maemo a GRAP a Dikgwebonyalano a lokela ho sebediswa ha ho arabellwa ditlhophiso tse tjena.

Phetiso kapa ketsahalo e phethahatswang pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang (ditemana tsa .02 le .07)

- BC15. Phapanyetsano kapa ketsahalo eo ho yona mohapi a ka supjwang, le eo sephetho sa yona e leng phetiso ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse leng lekaleng le le leng la mmuso, le/kapa pakeng tsa ditheo tse leng karolo ya setheo se le seng sa moruo, e tla wela ka hare ho kakaretso ya Maemo ana ka ha phapanyetsano kapa ketsahalo e phethahatswa pakeng tsa ditheo tse leng tlasa bolaodi bo tshwanang. Ditheo tse keneng phetisong ya mesebetsi kapa qetellong di laolwa ke setheo se le seng pele ho phetiso ya mesebetsi le kamora yona. Haeba mosebetsi o fetisetwa ho setheo se setjha se sa tswa thehwa se seng se le siyo pele ho letsatsi la phetiso, phetiso e tla wela le tlasa kakaretso ya Maemo ana haeba setheo se sa tswa thehwa se bonwa e le mohapi mme mohapi le mohapuwa ba ba karolo ya setheo se le seng sa moruo kamora phetiso ya mesebetsi.

GRAP 105

Phapanyetsano kapa ketsahalo e phethahatswang pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo le bong (ditemana tsa .03(b) le .08)

BC16. Phapanyetsano kapa ketsahalo eo ho yona mohapi a ka supjwang, le eo sephetho sa yona e leng phetiso ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse leng makaleng a fapaneng a mmuso, le/kapa pakeng tsa ditheo tse seng karolo ya setheo se le seng sa moruo, ha e wele kakaretsong ya Maemo ana ka ha phapanyetsano kapa ketsahalo e phethahatswa pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo tshwanang. Ditheo tse keneng phetisong ya mesebetsi kapa tseo qetellong di sa laolweng ke setheo se le seng pele ho phetiso ya mesebetsi le kamora yona. Ditheo di lokela ho sebedisa Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse seng Tlasa Bolaodi bo Tshwanang ha di tlaleha tsa phetiso e jwalo ya mesebetsi.

Kananelo le tekanyo ya mantlha

BC17. Ka ha ke tataiso e nyane feela e leng teng lekaleng la bohle ka ho tlaleha tsa phetiso ya mesebetsi e phethahatswang pakeng tsa ditheo tse leng tlasa bolaodi bo le bong, Lekgotla le ile la nahana ka ho tshwaneleha ha tataiso ya kgapo le thekiso ya matlotlo jwalo ka ha ho kenyeleditswe Maamong a GRAP ha ho ntshetswa pele ditheo bakeng sa kananelo le tekanyo ya matlotlo a hapilweng kapa a fetisitsweng le mekitlane e amohetsweng kapa e tlohetsweng phetisong ya mesebetsi.

BC18. Nakong tse ngata, tataiso e nehwang ke masupatsela a mang a maemo, bakeng sa ho hapa setheo kapa karolo ya setheo, kapa bakeng sa ho hapa matlotlo ho hloka tshebediso ya boleng bo kgotsofatsang e le motheo wa tekanyo.

BC19. Tokomane ya Dipuisano e ile ya phethela ka hore bokalo ba nnete bo lokela ho sebediswa ho tlaleha tsa phapanyetsano kapa ketsahalo e etsahetseng pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang. Tshisinyo ya ho sebedisa bokalo ba nnete e ile ya tshehetswa ke tse latelang:

- Haeba bokalo ba nnete bo sebediswa ke mohapi le mohapuwa, ha ho monyetla kapa tahlehelo e bonwang ke e mong wa bobedi bona bakeng sa hore matlotlo le mekitlane eo e lekanngwe botjha ka boleng bo kgotsofatsang.
- Menyetla le ditahlehelo ha di ananelwe ka ha setheo seo qetellong se laolang mohapl le mohapuwa se fapanyetsana le sona ka bosona.
- Ha ho ditjeho tse hloakang ho ba teng ho hlahloba botjha matlotlo le mekitlane le ha e ka ba efe.

GRAP 105

Baarabelli ba Tokomane ya Dipuisano ba ile ba dumellana le tjhebo ya Lekgotla.

- BC20. Ba arabetseng tokomane e kopang maikutlo ba ile ba tshehetsa tshisinyo ena, mme Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang e laela hore mohapi a ananele matlotlo a hapilweng le mekitlane e amohetsweng, ka letsatsi la phetiso, ka bokalo ba nnete boo ka bona mohapuwa a ananetseng matlotlo ao le mekitlane eo dipehelong tsa hae tsa tjhelete ka letsatsi la phetiso.
- BC21. Nakong ya ho hlahisa maikutlo, ba bang ho ba arabetseng ba ile ba hlahisa ho kgathatseha ka ntlha ya hore bokalo ba nnete ba mohapuwa ho ka etsahala ebe ha bo a phethahala ka letsatsi la phetiso ka lebaka la hore boleng ha bo a nepahala kapa hobane mohapuwa o sebedisa motheo osele wa tshupatlotlo. Tlhoko e kenyelleditswe Maamong ho hlakisa hore haeba mohapuwa ha a sebedise mokgwa wa pokello wa tshupatlotlo pele ho phetiso ya mesebetsi, o lokela ho fetola mokgwa wa hae wa tshupatlotlo hore e be wa pokello pele ho phetiso.

Nako ya tekanyo

- BC22. Maemo a neha mohapi nako e kgotsofatsang kamora letsatsi la phetiso, nako ya ho lekanya, eo ka yona a ka fumanang lesedi le hlokehang la ho bona le ho lekanya matlotlo a hapilweng le mekitlane e amohetsweng phetisong ya mesebetsi. Haeba lesedi le kgotsofatsang le le siyo ka letsatsi la phetiso ho lekanya matlotlo le mekitlane, mohapi o laela le ho ananela bokalo bo sa tiiswang ho fihlela lesedi le hlokehang le fumaneha.
- BC23. Tshitiso e behwa nakong eo e nkwang e kgotsofatsa ho batla lesedi le hlokehang bakeng sa ho phethahatsa tlaleho ya tsa phetiso ya mesebetsi. Nako ya tekanyo e fela hang ha mohapi a fumana lesedi le hlokehang ka dintlha le maemo a bileng teng ka letsatsi la phetiso kapa a tseba hore lesedi leo ha le fumaneha. Lekgotla le ile la dumela nako ya tekanyo ya dilemo tse pedi.
- BC24. Lekgotla le ile la geta hape ka hore mohapi o lokela ho neha basebedisi ba dipehelo tsa tjhelete lesedi le tshwanelehileng ka boemo ba dintlha tse lekantsweng, ho sebediswa bokalo bo sa tiiswang. Taelo ya tsebahatso e kenyelleditswe ho nehelana ka lesedi leo.

Ho phethahatswa ha kamano e neng e le teng pakeng tsa mohapi le mohapuwa phetisong ya mesebetsi

- BC25. Tharollo ya kamano e neng e le teng pakeng tsa mohapi le mohapuwa ha se karolo ya phetiso ya mesebetsi ka ha diphapanyetsano tsena di ile tsa kenelwa, ke, kapa lebitsong la mohapi kapa haholoholo molemong wa mohapi bakeng sa hore e be haholoholo molemong wa mohapuwa pele ho phetiso ya mesebetsi.

Diphapanyetsano tse jwalo di lokela ho tlalehwa ho latela Maemo a GRAP a tshwanelehileng.

- BC26. Ka ha diphapanyetsano tsena di ile tsa kenelwa ke ditho tse ikemetseng, mohapi o lokela ho lekanya monyetla kapa tahlehelo ha a rarolla kamano e neng e le teng, ka boleng ba yona bo kgotsofatsang.

Keketseho ya tshepisa ya ho rekwa e lefilweng ke mohapi le matlotlo a nete a hapilweng

- BC27. Tokomane ya Dipuisano e sisintse hore keketseho le ha e ka ba efe ya tshepiso ya theko e lefilweng ke mohapi le boleng ba letlotlo ba nete ba matlotlo a hapilweng kapa a fetisitsweng le mekitlane e amohetsweng kapa e tetsweng e lokela ho tshwarwa jwalo ka phoremiano ya ho reka kapa ho ananelwa keketsehong kapa kgaellong. Tokomane ya Dipuisano hape e sisintse hore mohapuwa o lokela ho ananela keketseho eo ho latela Maemo a GRAP a Lekenola Diphapanyetsano tse nang le Poello e Totobetseng, mme keketseho le ha e ka ba efe ya bokalo ba nnete ba matlotlo a fetisitsweng le mekitlane e tetsweng le tshepiso e lefuweng ke mohapi, e lokela ho ananelwa ke mohapuwa keketsehong kapa kgaellong.
- BC28. Lekgotla le ile la nahanisisa tjhebo ya lona kamora mehopolo e tswang ho baarabelli ba Tokomane ya Dipuisano. Ho ile ha fihlellwa kutlwano ya hore keketseho le ha e ka ba efe ya tshepiso ya theko e lefilweng ke mohapi (haeba e le teng) le boleng ba nnete ba letlotlo ba matlotlo a hapilweng kapa a fetisitsweng le mekitlane e amohetsweng kapa e tetsweng e lokela ho ananelwa ke mohapi le mohapuwa ka bobedi ho keketseho le kgaello e bokelleditsweng, ka ha phapanyetsano pakeng tsa mohapi le mohapuwa e emetse phapanyetsano ya beng e etsahetseng pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo le bong. Kahoo, mohapi o na le tokelo ya karolo ya mohapuwa ya keketseho kapa kgaello e bokelleditsweng e amanang le matlotlo a fetisitsweng le mekitlane e tetsweng.
- BC29. Ba arabetseng tokomane e kopang maikutlo ba ile ba tshehetsa tshisinyo ena, mme Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang e laela hore mohapi le mohapuwa ba ananele phapang pakeng tsa matlotlo a hapilweng kapa a fetisitsweng, mekitlane e amohetsweng kapa e tetsweng le tshepiso e lefilweng kapa e fumanweng (haeba e le teng) keketsehong kapa kgaellong ya pokello.